

ILSEMADE HELLIGKILDE

8305 Samsø

1: Ilsemade-kilde på stranden ved Vesterløkken. Her set fra nordøst.

2: Egetræsstammen omkring kildevældet set fra oven.

3: Middelalderkorset fra Ons- bjerg kirke. Originalkorset er på Nationalmuseet. (foto udlånt af Danmarks Kirker, Nat.Mus.)

4: Mindetavlen som gengiver sagnet i Onsbjerg kirke (foto udlånt af Danmarks Kirker, Nationalmuseet).

Administration

Ejerforhold	Privatejet
Oprettet	2001
Sidste rettelse	01-2011
Tilsyn og beskadigelser	Kulturarvsstyrelsen - KUAS
Pleje, skiltning og 100 m.-zone	Samsø Kommune
FREDNINGSNR.	2917-31
STEDNR.	030505-72

Find Fortidsmindet med GPS

GPS	Breddegrad 55.832855
Længdegrad 10.52708	
UTM-system	E 595647 N 6188532

Beskrivelse

I strandkanten ved Vesterløkken på Samsø ligger et af de mest specielle fortidsminder i det tidligere Århus Amt - en helligkilde i en udhulet egetræsstamme. Vi kender til omkring 700 helligkilder fra Danmark, men mange er udtørrede eller fjernet. Ved Ilsemade stikker brøndens træramme som regel et lille stykke frem over strandstenene, men da den i dag kun ligger få meter fra vandkanten, kan den lejlighedsvis være dækket af sand og sten.

Ilsemade-kilde på stranden ved Vesterløkken. Her set fra nordøst.

Hvis dette er tilfældet, når du besøger stedet, så undlad venligst at grave kilden frem !

Ilsemade kilde har været kendt lokalt gennem århundreder, og ifølge lokale sagn blev de første kristne samsinger døbt i kilden af en hellig mand, som kom sejlene til øen på Sejl- eller Sælstenen der ligger i strandkanten 1,3 km syd for kilden. Da samsingerne var døbt i kildens ferske vand, "døbte" de missionæren i havets salte vand, indtil han druknede.

Egetræsstammen omkring kildevældet set fra oven.

Korset han havde medbragt lagde de over liget i strandkanten, og det kom siden hen til Onsbjerg Kirke.

En anden version af sagnet fortæller, at korset - som er virkeligt nok - var bundet til en død kvinde som drev i land på stedet. Da man ville køre liget til kirkegården, kunne end ikke 4 heste trække det mod Tranebjerg eller Koldby kirke. Først da vejen blev lagt mod Onsbjerg kirke lykkedes det, og kvinden blev begravet ved kirkens østgavl. Onsbjerg kirke kaldes derfor også Helligkors kirke. I Onsbjerg kirke ses en mindetavle fra 1596 som gengiver dette sagn, og det forgyldte kobberkors fra 1200-tallet blev siden hen brugt i årlige optog fra kirken til kilden.

Middelalderkorset fra Onsbjerg kirke. Originalkorset er på Nationalmuseet. (foto udlånt af Danmarks Kirker, Nat.Mus.)

Sagnene fra Ilsemade-kilde er såkaldte vandresagn, da tilsvarende kendes fra andre steder. I middelalderen mente man, at der udsprang kilder ved stranden, hvor lig drev i land.

Nationalmuseets undersøgelser af kilden i 1967 gav midlertidig et helt andet billede af kildens historie. Trærammen (4) omkring kilden er en udhulet egetræsstamme, som går ca. 90 cm ned i stranden, og en kulstof-14 datering af træet gav det overraskende resultat 940 f. Kr. - altså ældre bronzealder. Om den 3.000 år gamle træstamme evt. først senere blev brugt til at afstive kildevældet med kan naturligvis ikke afgøres med sikkerhed, men tilsvarende træbrønde kendes fra f.eks. bronzealderbopladsen Budense på Møn. I denne brønd fandtes også knogler og smykker fra bronzealderen. Ilsemade-kilden er blevet oprenset tidligere, men for ca. 100 år siden siges det, at der blev fundet kraniedelev i kilden.

Kilden har sit navn efter stednavnet Ilsemade.

I bronzealderen så kysten ved Ilsemade-kilden ganske anderledes ud. Havspejlet var dengang 1,5 - 2 m højere end nutidens, men kystlinien har siden hen været under stadig nedbrydning af havet, hvorved meget land foran og over kilden nu er fjernet. På markerne bag kilden lå der tidligere også adskillige gravhøje, og fund herfra stammer overvejende fra bronzealderen.

Træstammen er kulstof-14 dateret til 940 f. Kr.

Hvor folk begravde deres afdøde har de også boet. Det er derfor meget nærliggende og oplagt at sætte kilden i forbindelse med områdets bronzealderboplads, som i så fald benyttede den kystnære kilde i midten af bronzealderen. Efter nogen tid sandede kilden til, hvorefter den blev opgivet og glemt. Siden hen - i middelalderen - dukkede den så op på ny i kraft af havets erosion, og Onsbjerg kirke erhverver i 1200-tallet på ukendt måde det omtalte kors, som sagnene sætter i forbindelse med kilden. Herefter fungerer den som lokalområdets helligkilde helt indtil 1800-årene.

Nu slår havet ved højvande og storm ind over kilden, og vandet er salt. Men Skt. Hans aften siges det, at vandet stadig er fersk og helbredende.....måske et forsøg værd ?

